

Универзитет у Београду - Географски факултет
Српско географско друштво

4. СРПСКИ КОНГРЕС ГЕОГРАФА

са међународним учешћем

ДОСТИГНУЋА, АКТУЕЛНОСТИ И ИЗАЗОВИ ГЕОГРАФСKE НАУКЕ И ПРАКСЕ
поводом 150 година од рођења Јована Цвијића

**ЗБОРНИК РАДОВА
МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА**

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
СРПСКО ГЕОГРАФСКО ДРУШТВО

у сарадњи са

ПМФ-ом Универзитета у Новом Саду – Департманом за географију, туризам и хотелијерство
ПМФ-ом Универзитета у Нишу – Департманом за географију
ПМФ-ом Универзитета у Приштини са седиштем у Косовској Митровици – Одсеком за географију
ПМФ-ом Универзитета у Бањој Луци
Географским институтом "Јован Цвијић" САНУ
Филозофским факултетом Универзитета у Источном Сарајеву – Одсеком за географију
Географским друштвом Републике Српске

4. СРПСКИ КОНГРЕС ГЕОГРАФА

са међународним учешћем

"ДОСТИГНУЋА, АКТУЕЛНОСТИ И ИЗАЗОВИ ГЕОГРАФСКЕ НАУКЕ И ПРАКСЕ"
поводом 150 година од рођења Јована Цвијића

ЗБОРНИК РАДОВА МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА

Уредници:
др Дејан Филиповић
др Снежана Ђурђић

Београд, децембар 2015.

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
СРПСКО ГЕОГРАФСКО ДРУШТВО**

Издавач:

Универзитет у Београду - Географски факултет

За издавача:

др Дејан Филиповић

Уредници:

др Дејан Филиповић
др Снежана Ђурђић

Технички уредник:

мср Милан Радовић

Припрема и дизајн корица:

мср Милан Радовић

Штампа:

„Arts DESIGN“ - Београд

Тираж:

300 примерака

Београд, децембар 2015.

Публиковање Зборника радова младих истраживача финансијски помогло:

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Напомена: Радови су штампани у облику ауторских оригинала те Организациони и Уређивачки одбор не преузимају одговорност за технички и стручни садржај.

ПРОГРАМСКИ ОДБОРИ КОНГРЕСА

НАУЧНИ ОДБОР:

Проф. др емеритус Стеван М. Станковић, Универзитет у Београду - Географски факултет, председник
Проф. др Дејан Филиповић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Проф. др Бранислав Ђурђевић, Универзитет у Новом Саду - Природно-математички факултет
Проф. др Александар Радивојевић, Универзитет у Нишу - Природно-математички факултет
Проф. др Драгомир Кићковић, Универзитет у Приштини - Природно-математички факултет
Проф. др Рајко Ђато, Универзитет у Бањој Луци - Природно-математички факултет
др Милан Радовановић, виши научни сарадник, Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ
Проф. др Мирко Грчић, Универзитет у Београду - Географски факултет
др Dan Bălteanu, академик, Географски институт Румунске академије наука
Проф. др Мила Павловић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Проф. др Никола Панов, Универзитет „Св. Кирил и Методије“ - Природно-математички факултет
Проф. др Драгица Живковић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Проф. др Marko Krevs, Универзитет у Љубљани - Филозофски факултет
Проф. др Дејан Ђорђевић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Проф. др Wolfgang Fischer, Универзитет у Грацу - Институт за географију и регионалне науке
Проф. др Љиљана Гавриловић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Проф. др Dénes Lóczy, Универзитет у Печују - Природно-математички факултет
Проф. др Добрица Јовичић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Проф. др Милован Пецељ, Универзитет у Београду - Географски факултет
Проф. др Snježana Musa, Универзитет у Мостару - Факултет природословно-математичких и одгојних знаности
Проф. др Драгутин Тошић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Проф. др Мирослав Додеровић, Универзитет Црне Горе - Филозофски факултет
Проф. др Гордана Војковић, Универзитет у Београду - Географски факултет

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР:

Проф. др Дејан Филиповић, Универзитет у Београду - Географски факултет, председник
Проф. др Миролуб Милинчић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Проф. др Велимир Шећеров, Универзитет у Београду - Географски факултет
Доц. др Снежана Ђурђић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Проф. др Велимир Јовановић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Доц. др Љиљана Живковић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Доц. др Драгица Гатарић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Доц. др Александар Ђорђевић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Мср Марија Белиј, Универзитет у Београду - Географски факултет
Мср Милан Радовић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Жарко Душков, Универзитет у Београду - Географски факултет
Марина Стаменковић, Универзитет у Београду - Географски факултет
Борка Радовановић, Српско географско друштво

ПРОМЕТ ТУРИСТА У СОКОБАЊИ 1897-2014. ГОДИНЕ

Стефан Денда

докторанг, Универзитет у Београду - Географски факултет; Студентски трг 3/III, 11000 Београд, Србија;
E-mail: stefandenda1990@yahoo.com

Апстракт: Циљ рада јесте да се укаже на положај Сокобање у бањском туризму Србије на основу оствареног туристичког промета. Узети су подаци о броју посетилаца и остварених ноћења за период 1897-2014. године са изузетком раздобља 1911-1932. и 1940-1954. године. Коришћена је методологија Републичког завода за статистику праћењем статистичких и општинских годишњака за поменути период. Условно у раду се могу издвојити четири поглавља. Први гео указује на појам туристичког промета, значај и историјски контекст туризма у Сокобањи. Други, обухвата податке о промету домаћих и страних посетилаца (голасци, ноћења) и просечну дужину боравка. Трећи гео наглашава сезоничност промета у бањи у протеклих једанаест година (2004-2014.) исказану месечним процентуалним учешћем ноћења. Закључна разматрања указују на карактеристике месечне дистрибуције посетилаца и њихових ноћења за 1993., 2000., 2007. и 2014. годину, као преломним тренуцима у сокобањском туризму са краја XX и почетка XXI века, али и стање у првих шест месеци 2015. године са нагласком на трендове у будућем периоду.

Кључне речи: Сокобања, туризам, промет, 1897-2014.

TOURIST TRAFFIC IN SOKOBANJA FROM 1897. TO 2014. YEAR

Stefan Denda

Ph.D. student, University of Belgrade - Faculty of Geography; Studentski trg 3/III, 11000 Belgrade, Serbia;
E-mail: stefandenda1990@yahoo.com

Abstract: The aim of this paper is to point out the position of Sokobanja in Serbian spa tourism on the basis of the achieved tourist traffic. The data were collected on the number of visitors and overnight stays for the period 1897-2014 with the exception of the period from 1911 to 1932 and from 1940 to 1954. The methodology used was that of the Statistical Office of the Republic of Serbia, by means of statistical monitoring of statistical and municipal yearbooks for the aforementioned period. Conditionally, the work can be divided into four chapters. The first part defines the concept of tourist traffic, the importance and historical context of tourism in Sokobanja. The second part includes the traffic data concerning domestic and foreign visitors (arrivals, overnights) and visitors' average duration of stay. The third part highlights the seasonality of traffic in the spa during the last eleven years (2004-2014) expressed by the monthly percentage share of overnights. The final considerations indicate the characteristics of the monthly distribution of visitors and overnight stays for 1993, 2000, 2007 and 2014 as the crucial moments of the Sokobanja tourism from the late 20th and early 21st century, but also the situation in the first six months of 2015, with the emphasis on future trends.

Key words: Sokobanja, tourism, tourist traffic, 1897-2014.

УВОД

Туристички промет је важан индикатор развијености туризма. Он представља синтетички тј. збирни показатељ обима, динамике и структуре туристичких кретања (Omerović, 2014). Имајући у виду да се на територији Србије налази преко 300 лековитих извора различитих физичких и хемијских својстава и већи број уређених бањских центара, определили смо се за једног од лидера бањског туризма – Сокобању. Избору је допринела и чињеница да је Стратегијом развоја туризма Србије здравствени туризам (spa/wellness) означен као један од најинтересантнијих туристичких производа. Бањски туризам Србије као посебан вид мотивских кретања има две битне карактеристике: *релативно дуг боравак* (рекреативна и терапеутска функција термоминералних извора) и *сезоничност промета* (јун-септембар). У питању је период када се оствари 45% долазака и 55% ноћења. Према сезоничности промета, Сокобања се убраја у категорију центара у којима је осим летње наглашена и зимска сезона (септембар-април) када се оствари више од 20% годишњег промета (Јовичић, 2008). Имајући у виду да се Сокобања више деценија налази

на другом месту по укупном промету иза Врњачке Бање у разматрање су узети подаци о кретању посетилаца и њиховим ноћењима 1897-1910., 1933-1939. и 1955-2014. године. Пописна статистика не бележи податке о бањском промету у периоду 1911-1932. и 1940-1954. године услед објективних околности (Балкански, Први и Други светски рат, различити политички и економски фактори). Иницијалну улогу у развоју сокобањског туризма је имало „Друштво за улепшавање и унапређење бање под Озреном“ из 1895. године (Станковић, 2012). Према подацима Историјског архива из Ниша утврђено је да је први гост бање био заставник Лазаревић из Крагујевца којег је 8. јуна 1837. године послала војно-полицијска канцеларија по наредби књаза Милоша Обреновића. Три недеље касније 31. јуна у бању долази извесни Живко Јовановић. Евидентно је да ови доласци означавају почетак организованог туризма у бањи, а њихови путеви представљају прве туристичке ваучере на овим просторима (Станковић & Николић, 2012).

КРЕТАЊЕ БРОЈА ПОСЕТИЛАЦА У СОКОБАЊИ

Први период (1897-1910.) карактеришу подаци о укупном и просечном боравку посетилаца, док број ноћења још увек није био бележен. Занимљиво је да су посетиоци разврставани по полу, а бележен је и број умрлих лица у бањи што само још једном сведочи о комплексности статистике са краја XIX и почетка XX века. У литератури Историјског архива из Ниша проналази се податак да су три године раније у бањи боравила 442 лица. Ако узмемо у обзир да се у току 1897. године тај број увећао, а 1898. скоро и дуплирао долазимо до закључка да у то време бања добија нове форме и основе организованог бањско-климатског лечилишта. Број посетилаца је варирао и кретао се од 600-800, да би се од 1907. године наставио позитиван тренд увећања са преко 900 посетилаца годишње. Максимум долазака у овом периоду забележен је 1910. године. (1.341 лице).

Табела 1. Доласци туриста у Сокобањи 1897-1910. године

Година	Укупно	Индекс	Година	Укупно	Индекс
1897.	498	100	1904.	749	150,4
1898.	804	161,4	1905.	607	121,9
1899.	614	123,2	1906.	868	174,3
1900.	646	129,7	1907.	986	198,0
1901.	724	145,4	1908.	963	193,4
1902.	671	134,7	1909.	932	187,1
1903.	615	123,5	1910.	1.341	269,3

Извор: Статистички годишњак Краљевине Србије

Други период (1933-1940.) доноси извесне новине. Најпре више нема разврставања на особе мушког и женског пола већ се говори о укупном броју долазака. Са друге стране сва туристичка места се класификују по бановинама, при чему се посетиоци означавају према земљама одакле долазе. Поред домаћих гостију, обухваћени су и посетиоци из Аустрије, Бугарске, Чехословачке, Енглеске, Француске, Грчке, Италије, Мађарске, Немачке, Швајцарске, Пољске, Румуније и Америке. Уз те податке наводи се и број ноћења у оквиру посебне области „туризам“, а не у поглављу „санитет“ који се односио на лица лечена у бањским и климатским местима.

Табела 2. Доласци и ноћења туриста у Сокобањи 1933-1939. године

Година	ДОЛАСЦИ		НОЋЕЊА	
	Укупно	Индекс	Укупно	Индекс
1933.	1.566	100	22.256	100
1934.	1.133	72,3	4.995	22,4
1935.	3.889	248,3	22.210	99,8
1936.	3.379	215,8	20.588	92,5
1937.	1.471	93,9	6.176	27,7
1938.	2.442	155,9	9.974	44,8
1939.	1.974	126,0	8.295	37,3

Извор: Статистички годишњак Краљевине Југославије

У посматраном временском интервалу број долазака и ноћења је варирао. Почетком тридесетих година Сокобању посећује нешто више од 1.000 посетилаца. Када је реч о ноћењима ситуација је нешто другачија. Иако је у току 1933. и 1934. године број посетилаца био приближно исти разлике у ноћењима су биле очигледне и то 22.256:4.995 ноћења у корист 1933. године. Разлика између малог броја гостију и великог броја остварених ноћења указује на већу просечну дужину боравка гостију, који су Сокобању у то време користили искључиво ради лечења. Са друге стране добро посећене 1935. и 1936. годину обележио је и солидан број ноћења премашивши 20.000. У наредне три године број ноћења је нагло опао и кретао се од 6.200-9.980, док подаци о броју ноћења у 1940. години нису забележени у статистичким годишњацима. У истом периоду, Сокобања се по обиму оствареног промета туриста налазила на другом месту, иза Врњачке Бање, а по броју остварених ноћења у бањама Србије налазила се на седмом месту, иза Врњачке Бање, Бање Ковиљаче, Матарушке, Врањске, Нишке и Буковичке Бање (Миљковић & Станковић, 1994).

Табела 3. Доласци туриста у Сокобањи по десетогодишњим периодима 1955-2014. године

Година	Укупно	Индекс	Домаћи	Индекс	Страни	Индекс
1955.	4.430	100	3.979	100	451	100
1965.	19.652	443,6	19.460	489,1	192	42,6
1975.	44.831	1.012,0	44.642	1.121,9	189	41,9
1985.	65.741	1.484,0	64.848	1.629,7	893	198,0
1995.	40.483	913,8	40.340	1.013,8	143	31,7
2005.	60.541	1.366,6	59.911	1505,7	630	139,7
2014.	42.438	957,9	39.682	997,3	2.756	611,1

Извор: Статистички годишњак СР Србије и Србије & Општине у Србији

Интензиван развој туризма у Сокобањи започео је непосредно након Другог светског рата. У интервалу 1955-1970. године бањски туризам је имао значајне осцилације. Све до 1959. број гостију није прелазио 10.000 при чему су 99,9% чинили домаћи гости. Почев од 1959. број гостију расте са почетних 14.009, на 34.146 у 1970. години. Почетком шездесетих година дошло је до благог пада, да би се већ средином те деценије број гостију усталио и растао из године у годину. То је период када бање добијају статус природних лечилишта (Гавриловић, 2009). Почетком седамдестих наставља се тренд раста при чему 1970., 1971., 1972., 1973. године број гостију прелази 30.000, у наредне три године 40.000, да би 1977., 1978., и 1980. прешао и 50.000. Најуспешнија је била 1979. година када је остварен рекорд од 64.834 долазака. Готово целокупан промет чине домаћи гости, при чему је у истом раздобљу забележен и највећи број страних гостију (343 госта). Осамдесетих година бањски туризам на овом простору је достигао највиши ниво. Висок ниво туристичких посета био је последица већ обликоване физиономије Сокобање, као и повољних друштвено-економских прилика и пораста животног стандарда становништа. Тада се подижу најзначајнији смештајни објекти у Сокобањи који и данас чине основу туристичког привређивања (Марић & Радовић, 1997). После 1983. године укупан број гостију расте достигавши максимум 1987. године када је бању посетио 96.771 гост, од чега 570 страних. Уједно то је у погледу долазака била најуспешнија година у читавом интервалу од 1955-2014. године. Са друге стране и највећи број страних гостију је боравио 1985. године (893). Од рекорде 1986. број туриста стрмоглаво опада. Тај пад је био мање изражен до 1990. године. Негативне промене су пре свега наступиле услед сложене политичке (распад СФРЈ, изолација, грађански ратови итд.) и економске ситуације (хиперинфлација, међународне санкције) у нашој земљи која је била најизраженија током последње деценије ХХ века. Најлошији туристички резултати су остварени кризне 1993. године када је бању посетило укупно 28.837 гостију што је било свега 29,8% од реализованих долазака у 1987. години.

Почетак ХХI века у Србији су обележиле демократске промене чиме се имиџ земља, а и економска ситуација донекле проправила што се и одразило на промет туриста у Сокобањи. И у последњем посматраном периоду од 2000-2014. године број туриста је осцилирао. Након почетног замаха до 2007. године када је забележен један од бољих резултата у бањи (72.396 долазака), од тога 1.612 страних посетилаца, од 2008. године бележи се континуирани пад. У току 2010. и 2012. године број туриста је био минималан (око 49.000), док су у 2012. боравила свега 772 страна госта. У току 2013. долази до благог

пораста броја туриста пре свега домаћих док је број страних посетилаца „експлодирао“ и приближио се цифри из „златне“ 2007. године (1.588).

Табела 4. Ноћења туриста у Сокобањи по десетогодишњим периодима 1955- 2014. године

Година	Укупно	Индекс	Домаћи	Индекс	Страни	Индекс
1955.	74.463	100	73.498	100	965	100
1965.	241.469	324,3	241.000	327,9	469	48,6
1975.	528.053	709,1	527.116	717,2	937	97,1
1985.	601.272	807,5	597.111	812,4	4.161	431,2
1995.	289.434	388,7	289.016	393,2	418	43,3
2005.	371.433	498,8	369.581	502,8	1.852	191,9
2014.	219.755	295,1	209.058	284,4	10.697	1.108,5

Извор: Статистички годишњак СР Србије и Србије & Општине у Србији

Поред долазака и број ноћења је варирао. У интервалу до 1961. године број ноћења је константно растао са 74.463 у 1954-ој на 386.918 у 1960-ој години. У раздобљу 1964-1970. године остваривано је 200.000-300.000 ноћења. У току 1967. евидентиран је највећи број ноћења страних гостију (1.317), који је премашен тек 1979. године. Почетком седамдесетих наставља се интензиван тренд раста броја ноћења који се креће око 400.000, а 1975. достиже чак 528.000. Забрињава податак да је истовремено број страних ноћења опадао и није прелазио праг од 1.000 ноћења годишње. Крај седамдесетих и период осамдесетих година карактерише узлазни тренд. Тако је у току 1986. године остварен рекордан број ноћења (818.556). У односу на претходну 1985. било је то повећање од око 220.000 ноћења или 36,1%. Истовремено 1986-а је у потпуности подбацила са страним гостима који су тада остварили само 1.620 ноћења. Са друге стране у 1982. године је остварен највећи број страних ноћења (15.327). Од деведесетих година укупан број ноћења константно опада достигавши минимум од 208.260 у кризној 1993-ој години. Ипак број ноћења страних гостију није опадао таквим темпом, чак је и достигао повећање у току 1990. године. Са друге стране историјски минимум је забележен 1994. године (само 145 ноћења). Од 1995. више и не можемо говорити о неком значајнијем броју остварених ноћења каквог је било у бившој држави. У раздобљу до 2012. године број ноћења није прешао 400.000 изузев у 2007. години када је остварено 409.000 ноћења. Од 2008. године укупан број опада да би након дужег периода спао на испод 300.000 ноћења у 2010. години. Наредне године се он увећао за око 30.000 али се у 2012. смањио за око 20.000 односно 5,7%. Тај неповољан тренд је испољен и у току 2013., а још више током 2014. године. Позитиван показатељ представља континуирано повећање броја страних ноћења (2010/4.523, 2013/5.327, 2014/10.697).

Сокобању током анализираних периода карактерише неравномерно кретање просечне дужине боравка туриста. У периоду 1955-1970. године бележи се релативно дуг просечан боравак везан за програм рехабилитације у трајању од 21 дан у организацији Фонда за здравствено осигурање. Након прве фазе до 1962. године када је боравак у просеку износио 17 дана, у раздобљу до 1970. он се смањује и у просеку се креће око 12 дана. У следећем интервалу од 1971-1991. године просечан боравак домаћих гостију карактеришу две фазе. Прва до осамдесетих година када је просечни задржавање у бањи 11 дана, да би до деведесетих година он опао и износио у просеку око 9 дана. Просечан боравак страних гостију од 1971-1981. је износио 4,9 дана, а од 1982-1990. године 8,2 дана (1982=22,2 дана). У току кризних деведесетих просек домаћих гостију је опадао из године у годину са 8,1 у 1991. на 6,5 у 2001. години (већински 7 дана). У истом периоду просечан боравак страних гостију је износио 3,2 дана. У последњем посматраном временском интервалу 2002-2014. године домаћи гости бораве око 6 дана, док страни гости бораве око 4 дана. Просечна дужина боравка домаћих туриста условљена је посетама ради задовољења здравствено-лечишних потреба. За разлику од њих, инострани посетиоци, учесници конгресних скупова, манифестација, екскурзија, остварују знатно мањи број ноћења и тако снижавају просек у целини.

СЕЗОНИЧНОСТ ПРОМЕТА У СОКОБАЊИ

Увидом у расположиве податке запажа се да туристички промет у Сокобањи има наглашене сезонске карактеристике. То је условљено чињеницом да наши бањски центри нису још увек успели да обезбе-

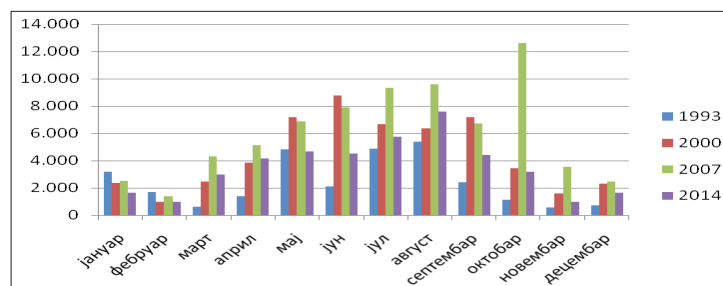
де такву понуду која ће омогућити профитабилно целогодишње пословање. Током претодних једанаест година (2004-2014.) највећи број ноћења се остваривао током месеца августа. Просечно учешће августа износило је 16,3% што представља значајан проценат у укупном броју ноћења током читавог периода. За њим иде јул са 14,0% и јун са 12,3%. Са друге стране најмање просечно учешће се реализује у току децембра, јануара и фебруара. У току читавог посматраног периода највеће просечно учешће је остварено у августу 2012. године у обиму од 18,8%, а најмање исте године, у фебруару месецу, свега 0,2%.

Табела 5. Структура годишњег броја ноћења туриста у Сокобањи 2004-2014. године (%)

Месец	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
I	3,2	2,8	4,4	3,7	3,2	3,4	1,6	2,1	2,5	2,8	3,9
II	5,2	4,2	2,2	2,2	2,7	2,9	1,6	1,7	0,2	2,2	2,3
III	5,9	4,6	3,6	5,5	5,7	5,8	2,8	5,7	4,6	5,1	7,0
IV	9,7	9,3	9,1	6,9	10,7	9,9	7,3	9,6	9,7	10,4	9,8
V	11,1	11,8	13,3	9,3	12,1	12,9	13,1	13,2	12,3	13,3	11,0
VI	11,6	12,6	12,9	11,7	13,3	12,8	14,0	11,8	12,0	11,8	10,6
VII	11,4	12,0	13,6	17,1	12,9	13,8	14,6	15,3	16,2	14,1	13,5
VIII	13,1	13,0	14,4	17,3	13,3	18,5	18,3	17,3	18,8	17,5	17,9
IX	10,8	10,0	9,1	10,2	9,8	9,1	10,5	10,0	9,8	8,3	10,4
X	10,0	11,5	8,3	8,1	9,4	7,1	8,9	8,0	8,7	7,5	7,5
XI	4,9	5,2	4,7	5,1	4,5	2,0	4,3	3,1	3,1	3,0	2,2
XII	3,1	2,8	4,3	2,8	2,2	1,6	2,7	2,0	2,0	3,9	3,9

Извор: Саопштење – туристички промет у Републици Србији

На графиконима су представљени су подаци о месечним доласцима и ноћењима туриста за одабране године и то: 1993., (најмањи промет), 2000., (период транзиције), 2007., (највећи промет) и 2014., (последњи интервал) са трендовима за 2015. годину.

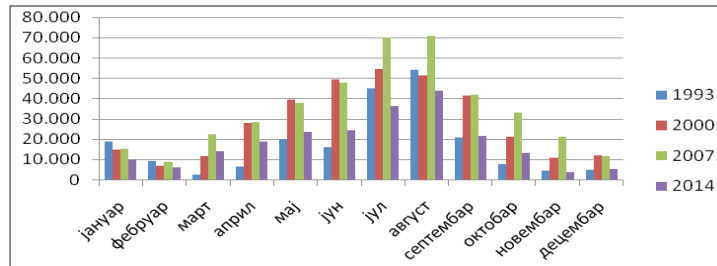

Слика 1. Расподела долазака туриста у Сокобањи (одабране године)

Извор: Саопштење – туристички промет у Републици Србији

Разлике између месеци са максималним и минималним туристичким прометом су веома изражене. Без обзира на године у којима су прикупљани подаци максимуми су бележени током три летња месеца (јун-август), а изузетак је била 2007. година када су у току месеца октобра евидентирана 12.602 доласка. Са друге стране највише долазака у 1993. години је забележено у месецу августу (5.399), 2000. у јуну (8.787) и 2014. у августу (7.584). Са друге стране најлошији резултати су остварени у току месеца фебруара 2000., (979), 2007., (1.389) и 2014. године (964) као и током марта 1993. године (605). Број долазака у првих шест месеци 2015. године је мањи за око 12% (2.240) у односу на 2014. годину.

Слична ситуација је и са ноћењима. Највећи број ноћења је остварен у јулу 2000. године (54.386) и августу 1993., (54.054), 2007., (70.958) и 2014. године (43.936). Најлошији резултати су забележени у фебруару 2000., (6.772), 2007., (8.842) и 2014. године (6.111) као и у марту 1993. године (2.262). Број ноћења у првих шест месеци 2015. године је мањи за око 20% (19.059) у односу на 2014. годину. Може се закључити да се у „шпиц сезони“ (јун-август) оствари између 37,1% (2000.) и 42,9% (1993.) долазака и 45,5% (2007.) и 55,2% (1993.) ноћења.

Слика 2. Расподела ноћења туриста у Сокобањи (одабране године)

Извор: Саопштење – туристички промет у Републици Србији

ЗАКЉУЧАК

Сокобања са традицијом дугом 170 година заузима значајно место у туристичкој понуди Србије. Реч је о бањском центру који се већ више деценија по оствареном туристичком промету налази у самом врху. Кроз рад је указано на кретање броја посетилаца у три раздобља: 1897-1910., 1933-1939., и 1955-2014. године. Подаци су несумњиво показали изразиту доминацију домаћих гостију (преко $\frac{3}{4}$), као и изражену сезоничност где се у периоду јун-септембар оствари 47-57% укупног промета. Различити фактори, а пре свега економски, социолошки и политички су утицали на смањење просечне дужине боравка имајући у виду да бања губи традиционалну „лечилишну“ функцију и све више се окреће ка „spa/wellness“ производу који подразумева краће, а чешће одморе. Низак проценат учешћа иностраних туриста објашњава се лошом структуром и квалитетом туристичког производа као и одсуством одговарајућих маркетиншких акција усмерених ка иностраном туристичком тржишту. Стога у наредном периоду треба радити на диверзификацији понуде и осмишљавању садржаја који би условили продужење „шпица“ сезоне, али и покренули „мртву“ зимску сезону и на тај начин омогућили равномерније целогодишње пословање.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гавриловић, Љ. (2009). *Бањски туризам (скрипта)*. Београд: Географски факултет.
2. Јовичић, Д. (2008). Стање и перспективе развоја бањског туризма у Србији. *Гласник Српског географског друштва*, 88(4), 3-18.
3. Миљковић, Ј. & Станковић, С. (1994). Промет туриста у Буковичкој бањи. *Географски годишњак СГД, Подружница Крагујевац*, 30.
4. Omerović, J. (2014). Turistički promet kao nezaobilazna komponenta razvoja turizma Tuzle. *Zbornik radova Departmana za geografiju turizam i hotelijerstvo*, 42(2), 174-184.
5. *Општине у Србији 2004-2013. године. (2005-2014)*. Београд: Републички завод за статистику.
6. Марић, Р. & Радовић, М. (1997). *Сокобања - концепт одрживог развоја туризма*. Београд: Економски институт.
7. *Саопштење – туристички промет у Републици Србији 2004-2015. године*. Београд: Републички завод за статистику.
8. *Статистички годишњак Краљевине Југославије 1933-1939. године. (1934-1940)*. Београд: Дирекција опште државне статистике.
9. *Статистички годишњак СР Србије и Србије 1955-2014. године. (1956-2015)*. Београд. Републички завод за статистику.
10. Станковић, М. С. (2005). Промет туриста у Гамзиградској бањи. *Гласник Српског географског друштва*, 82(1), 219-226.
11. Станковић, М. С. & Николић, Љ. (2007). *Сокобања 1837-2007*. Сокобања: Организација за туризам, спорт и културу.
12. Станковић, М. С. (2012). *Туристичке дестинације*. Београд: Завод за уџбенике.
13. Топаловић, С. (2013). Стање и перспективе бањског туризма у Србији, *Глобус*, 37-38, 123-134.